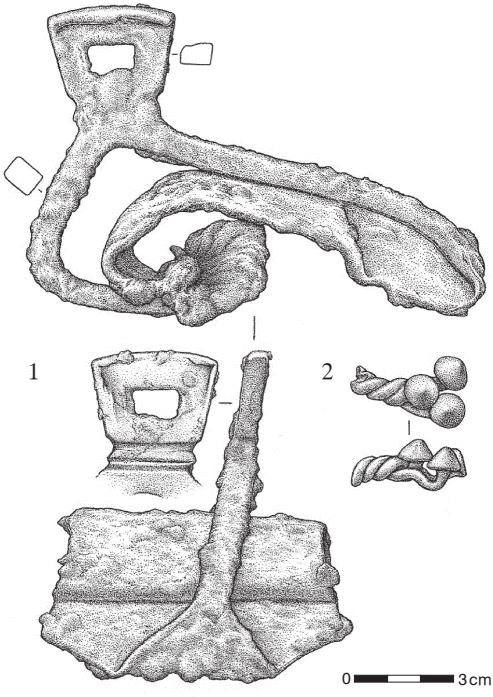
JAKŠIŠKIO PILKAPYNAS

Andra SIMNIŠKYTĖ

2006 m. buvo tęsiami Jakšiškio pilkapyno tyrinėjimai, pradėti 2000 m. (žr. *ATL 2000 metais*, V., 2002, p. 71–75; *ATL 2001 metais*, V., 2002, p. 94; *ATL 2002 metais*, V., 2005, p. 79–80; *ATL 2003 metais*, V., 2005, p. 95–96; *ATL 2004 metais*, V., 2006, p. 91; *ATL 2005 metais*, V., 2006. p. 101–102). Ištirti dar 2 pilkapiai. Iš viso per 7 tyrinėjimų sezonus pilkapyne ištirta 12 pilkapių (10 iš jų buvo žalojami kvartalinės linijos) ir patikrinti keli kauburiai, pasirodę nesantys pilkapiai.

1 pav. Jakšiškio pilkapyno radiniai: 1 – balnakilpė (pilkapis 12), 2 – antkaklės fragmentas (pilkapis 11). *I. Maciukaitės pieš.*
Fig. 1. Finds from Jakšiškis barrow cemetery: 1 – a stirrup (barrow 12), 2 – a neck ring fragment (barrow 11).

2006 m. tyrinėtas vienas pilkapis (11), buvęs centrinėje pilkapyno dalyje, kalvelės viršūnėje, antrasis (12) – palei Šventosios upės slėnio šlaitą PR–ŠV kryptimi nusidriekusioje pilkapyno grupėje.

Pilkapis 11 buvo keli metrai į R nuo 2000 m. tyrinėto pilkapio su žirgo kapu. Sampilo kontūrai netaisyklingi, nei R, nei V sampilo pusėse griovys neišryškėjo. Š dalyje, jei jis ir buvęs, suardytas per pilkapio pakraštį ėjusios kvartalinės linijos. P pusėje griovys susiliejo su prie pat esančio kito pilkapio grioviu. Apytikslis pilkapio skersmuo prieš tyrinėjimus buvęs 10 m, aukštis – 0,3–0,5 m.

Pilkapio sampilas supiltas iš pilkšvai gelsvo smėlio, kartu su velėna jis buvo 0,4–0,45 m aukščio. Po juo pasiektas 10 cm storio pilkapio pagrindas – pilkas peleningas smėlis su daugybe smulkių degėsiukų. Po juo atidengtas įžemis – geltonas smėlis.

Pilkapį iš ŠR, Š, ŠV ir V pusių juosė ištisinis 0,6–1,35 m pločio ir iki 0,5 m gylio griovys. Keliose vietose jis buvo suardytas arimo vagų. PR pusėje duobės pėdsakai buvo vos žymūs.

Pilkapio centre aptiktas *degintinis kapas 1.* Kapo kontūrų nepastebėta. Švariai iš laužavietės surinkti kauliukai buvo paskleisti Š–P kryptimi ištęstame maždaug 2x1 m dydžio plotelyje. Regis, kauliukai buvo paskleisti ne ant buvusio žemės paviršiaus, bet prieš laidojimo apeigas kapo vietoje jį kiek nukasus, kadangi kapo vietoje pilkapio pagrindas beveik neišryškėjo. Su smėliu sumaišyti kauliu-

kai išbarstyti maždaug 0,15–0,2 m storio sluoksneliu. Įkapių kape nerasta.

Radinių aptikta pilkapio griovyje ir už jo ribų. Pilkapio ŠR papėdėje esančiame griovyje, jo viršutinėje centrinėje dalyje, maždaug 10–15 cm gylyje nuo žemės paviršiaus aptiktas 35x20 cm dydžio sukiužęs lipdytas puodas grublėtu paviršiumi. Puodas gulėjo ant šono, anga į ŠV. Molio masė labai trapi. Išimant puodas sutrupėjo į daugybę mažų šukelių. Maždaug 0,7 m už griovio, 10 cm gylyje aptiktas bronzinės vytinės antkaklės kūginiais galais fragmentas (1:2 pav.). Pagal šiuos radinius ir radiokarboninius rezultatus pilkapis datuojamas VII–VIII a.

Pilkapis 12 buvo prie pat Šventosios slėnio šlaito, kuriuo nušliaužusi sampilo V pusė. Išlikusi maždaug 12x6,5 m dydžio sampilo dalis. Pilkapio R papėdėje pastebėtas 1–2 m pločio ir 0,3 m gylio griovys. Matuojant nuo šio griovio, sampilo viršus buvo pakilęs maždaug 1,3–1,4 m. Pilkapio Š ir P pusėse griovys užslinkęs.

Pilkapis buvo supiltas maždaug 0,3–0,5 m aukščio pakilumos vietoje. Dabartinį pilkapio sampilą sudarė keli sluoksniai. Tikrojo sampilo viršų buvo nugulęs 10–20 cm storio smėlio sluoksnis, suslinkęs nuo dabar jau nesančios, nuslinkusios, sampilo centrinės dalies. Jį nukasus sampilo vietoje atidengtas maždaug 0,8 m aukščio gelsvai pilkšvas sampilo smėlis. Pilkapio pakraščius dengė dar storesnis iš aplinkos ir nuo pilkapio sampilo suslinkęs 0,5–1 m storio sluoksnis.

Po pilkapio sampilu pasiektas intensyvia melsvai pilka spalva išsiskiriantis pilkapio pagrindas su degėsiais, po kuriuo atidengtas įžemis – geltonas smėlis.

Pilkapį juosė ištisinis maždaug 1,6–2 m pločio ir 0,4–0,9 m gylio griovys. Pagal jo kontūrus galima teigti, jog išliko mažesnioji pilkapio dalis, kiek daugiau nei trečdalis sampilo. Pilkapis kadaise galėjęs būti apie 15 m skersmens. Jo centrinė ir V dalis nuslinkusi. Tai paaiškina, kodėl pilkapyje nerasta kapų.

Radinių aptikta pilkapio griovyje. Pilkapio P krašte, 0,7 m gylyje, griovio viršutinėje dalyje aptikta suslėgta V tipo geležinė balnakilpė (1: 1 pav.), gulėjusi kilpa į viršų. Priešingoje, sampilo Š pusėje maždaug 0,9 m gylyje, griovio viršutinėje centrinėje dalyje aptiktos vienam žiestam indui priklausančios keramikos šukės. Dauguma šukių koncentravosi 0,6x0,4 m dydžio plotelyje, kur jos buvo išsimėčiusios 0,1–0,2 m atstumu. Puodo angos fragmentai orientuoti į ŠV. Pavienių to paties indo šukių rasta už griovio ribų, netoli žemės paviršiaus.

Pagal rastą balnakilpę pilkapis datuojamas X–XI a. Griovyje aptiktas žiestas indas yra vėlyvesnis ir gali būti priskirtas XVII(?)–XIX a. Tai, kad jis rastas griovyje, byloja apie įvairias ilgalaikių tradicijų formas.

JAKŠIŠKIS BARROW CEMETERY

The excavation of Jakšiškis barrow cemetery (Anykščiai Dist.) continued in 2006 with the investigation of two barrows. A cremation burial without artefacts was found in barrow 11. A crushed pot with a rough surface was found in the ditch and a fragment of a neck ring (Fig. 1:2) was found outside the ditch. Barrow 11 can be dated to 7th–8th century. Barrow 12 contained no burials since a large part of it had slipped down into the river valley. Several artefacts were found in this barrow's ditch. The iron stirrup (Fig. 1:1) indicates that the barrow was created in the 10th–11th century. The wheel-made pottery should be attributed to the 17th(?)–19th century and might have been connected to an old burial tradition.